

УДК 330.101.541+332.146.2

М. В. ВОЛОСЮК

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ І МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ В УМОВАХ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОМИСЛОВО-ІННОВАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ

Розкрито сутність державної промислово-інноваційної політики в сучасній постіндустріальній фазі розвитку суспільства. Визначено роль регіональних органів влади та місцевого самоврядування в реалізації промислової політики. Запропоновано механізм організаційно-економічного забезпечення реалізації державної регіональної промислово-інноваційної політики.

The essence inoveshing of state industrial – inoveshing politics in modern after an industrial phase of development of a society is opened. The role of regional bodies of authority and local self-management in realization of industrial politics is determined. The mechanisms of organization economic maintenance of realization state regional industrial – inoveshing politics are offered.

Економічне зростання України визначається як законами ринку, так і об'єктивними умовами його регулювання, де провідну роль відіграє держава. В основі державної економічної політики сьогодення лежать принципове усвідомлення того, що підвищення конкурентоспроможності промислової продукції можливе лише за умови технологічного переоснащення та модернізації наукомістких галузей виробництва. Звідси все більшої актуальності набуває основна ідея Концепції державної промислової політики – створення конкурентоспроможного промислового комплексу постіндустріального типу, здатного в умовах глобалізації вирішувати головні завдання соціально-економічного розвитку суспільства та утвердження України як високотехнологічної держави [1]. Тому прагнення органів державної влади полягає в реалізації цієї ідеї через промислову політику, що базується на реформуванні системи управління промисловістю, подоланні диспропорцій у промисловому виробництві, створенні сприятливих умов економічного розвитку для суб'єктів підприємницької діяльності різних форм власності, повному та ефективному використанні наявного наукового потенціалу й подальшому його розвитку для підвищення конкурентоспроможності промислового виробництва.

У XXI ст. урахування інноваційного фактора стає вирішальною умовою подальшого розвитку сучасних економічних систем. Тому сьогодні одноставно сприймається думка, що стале промислове зростання в Україні може бути досягнуто лише на інноваційній основі за активного використання сучасних науково-інноваційних розробок. Лише в такому разі реалізуються плани високої якості та ефективності виробництва, ресурсозаощадження, випуску конкурентоспроможної на внутрішньому і світовому ринках продукції. Із цих позицій сьогодні слід розглядати і реалізовувати саме промислово-інноваційну політику. Вона одночасно

є складовою промислової та інноваційної політики держави, тобто має надавати інноваційну спрямованість промислового розвитку національної економіки.

Розвиток промисловості органічно пов'язано з територіальною трансформацією продуктивних сил. Тому виражена промислово-інноваційна політика регіонів є однією з важливих передумов забезпечення економічної стабільності України.

У цьому плані на високу оцінку заслуговують праці сучасних українських учених-регіоналістів – М. Долішнього [5], М. Чумаченка [11], Б. Буркинського, Є. Степаненка [4], О. Амоші [2], Д. Стеченка [10], І. Лукінова [8] та ін. Узагальнення наукових підходів цих авторів дозволяє констатувати, що регіональна промислова політика базується на таких принципах:

- 1) вона є складовою державної промислової політики і ґрунтується на її правовій основі;
- 2) формування й реалізація її здійснюються з урахуванням особливостей регіону;
- 3) розроблення й реалізація цієї політики здійснюються адміністрацією за сприяння органів місцевого самоврядування, асоціацій, об'єднань промисловців і підприємців.

Принципове питання в реалізації промислово-інноваційної політики в регіоні – це абсолютно нові компетенції регіональної влади. О. Єгоров поділяє компетенцію державної влади на місцевому рівні на три види: виключну компетенцію місцевих державних адміністрацій, суміжну компетенцію та виключну компетенцію органів місцевого самоврядування [6, с. 76]. О. Коротич пропонує визнати повноваження місцевого самоврядування в управлінні територіальними соціально-економічними комплексами і створити Міністерство регіонального розвитку, що забезпечуватиме розроблення й реалізацію державної регіональної політики [7, с. 41]. В. Анисимов, Ю. Вінслав виокремлюють сучасні принципи партнерства місцевої влади і територіальної промисловості, а саме принцип: селективності; комплексності та інформаційного забезпечення; прозорості місцевих бюджетів; взаємності економічних інтересів [3, с. 31].

Подальше наше дослідження має на меті формування практичних рекомендацій щодо механізму реалізації державної регіональної промислово-інноваційної політики.

В умовах ринку залишається вкрай важливою функція регіонального управління з боку держави, що полягає в такому: 1) організації та здійсненні стратегічного планування, 2) розробленні й реалізації заходів державної регіональної політики, 3) методичному забезпеченні регіонального управління й місцевого самоврядування, 4) розвитку міжрегіональної кооперації та обміну та ін. У свою чергу, ефективність регіонального управління потребує впорядкування й поглиблення нормативно-правової бази, удосконалення адміністративно-територіального устрою, функціональної структуризації місцевого самоврядування. Одним із прикладів ефективного регіонального управління є Одеська область, де завдяки наполегливій роботі постійної комісії Одеської міської ради, міської громадської організації “Лицом к лицу” та Одеського громадського інституту соціальних технологій процес розвитку самоврядування успішно триває як у науково-методичному, так і у практичному плані. У 2004 р. рішенням міської ради було прийнято “Положення про делегування

міською радою органам самоврядування частини власних повноважень, фінансів та майна”, а в жовтні 2005 р. розпочато пілотну апробацію спеціально розробленої “Методики відбору органів, яким має бути здійснено це делегування” [9]. Позитивний досвід розвитку різноманітних аспектів самоврядування напрацьовано і в інших містах України, зокрема в Миколаєві, Луганську, Макіївці Донецької області, Прилуках Чернігівської області, Полтаві.

Органи місцевого самоврядування можуть відігравати суттєву роль у подоланні бар’єрів у взаємодії між підприємствами – перш за все тому, що, маючи можливість отримувати об’єктивну інформацію про промисловий, науково-технічний, інноваційний та інший потенціал підприємств, вони здатні налагоджувати регулярне спілкування менеджменту цих підприємств щодо обмірковування проектних варіантів співпраці. Крім того, місцева влада постійно контактує з державними структурами вищого рівня, отримуючи інформацію, необхідну для проектування міжрегіональних виробничих зв’язків.

Співпраця промислових підприємств, що знаходяться в регіоні, ефективна з різних точок зору. По-перше, стратегічно важливі підприємства, приєднуючися до реалізації регіональних соціально-економічних програм та пріоритетних інвестиційних проектів регіонального значення, здатні суттєво підвищувати управління їхньою реалізацією і зменшувати відповідні ризики для місцевого бюджету. По-друге, такі підприємства можуть більш ефективно та гарантовано виконувати регіональні замовлення. По-третє, серйозно зменшуються транспортні витрати підприємств, отже, збільшується рівень їхньої рентабельності. По-четверте, промислова інтеграція підприємств і організацій регіону може поліпшити ситуацію з виробництвом і реалізацією споживчих товарів для місцевого населення. Збільшення загальних обсягів продажу промислових підприємств на території регіону – це зростання податкових надходжень до місцевого бюджету. По-п’яте, місцева адміністрація зацікавлена в тому, щоб розгорнути обслуговуючу інфраструктуру провідних промислових компаній.

У межах сформульованих регіональних промислових пріоритетів місцевої адміністрації необхідно визначити сукупність підприємств і організацій різних форм власності, діяльність яких у змозі забезпечити реалізацію зазначених пріоритетів (відповідних планів, програм, проектів). Перед практичним залученням тих чи інших підприємств до вирішення пріоритетних завдань регіонального розвитку бажано проаналізувати стан територіального промислового комплексу. Принципово важливо залучити до спільної діяльності підприємств на пріоритетних напрямках стратегічного розвитку регіону комерційні банки, що знаходяться на цій території. У межах своєї компетенції органи місцевого самоврядування можуть стимулювати участь банківських структур у спільній із промисловцями роботі. Нерідко реалізація програм регіонального рівня потребує від органів місцевого самоврядування зусиль зі створення нових підприємств, організацій, які доповнюють промисловий потенціал території. З урахуванням складності й масштабів програм, проектів, регіональних стратегій визначається організаційно-правовий статус цих підприємств.

Враховуючи вищезазначені положення, пропонуємо механізм реалізації промислово-інноваційної політики органами центральної влади і місцевого самоврядування (рисунок).

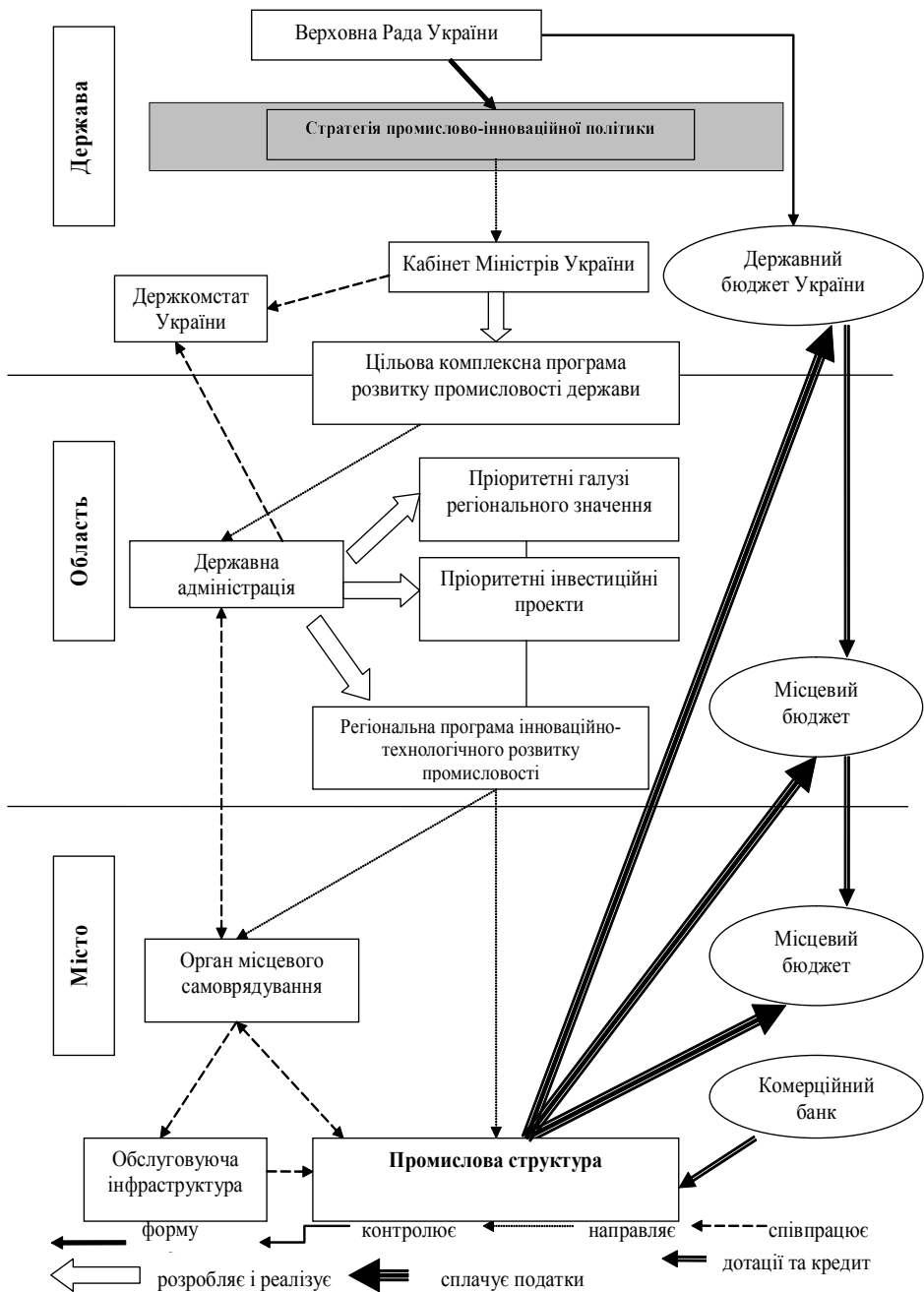

Рисунок. Механізм реалізації промислової політики органами центральної влади і місцевого самоврядування

Масштаби і характер впливу держави на промисловість країни залежать від особливостей її структури, рівня розвитку найважливіших її елементів (промислові фірми і фінансові інститути, система господарського права, державні інтереси, політичні партії і профспілки), а також від рівня розвитку формальних і неформальних механізмів координації діяльності зазначених інститутів.

Отже, пропозиції щодо реформування державної промислової політики зводяться до такого:

- управління промисловістю повинно здійснюватися єдиним комплексом, що включає всі галузі промислового виробництва;

- в єдиному органі управління промисловістю необхідно зосередити оперативні фінансові й інвестиційні ресурси для реалізації стратегічних і поточних заходів підтримки промислових підприємств. Ресурси на підтримку промисловості необхідно виділяти в бюджетах окремим рядком або в складі фонду розвитку разом із центром;

- адміністрації регіонів разом із промисловими підприємствами мають створити структуру, що виконує аналітичну функцію вироблення заходів для реалізації промислової політики та її стратегічних напрямків, розроблення разом із підприємствами програм їхнього реформування й фінансового оздоровлення, здійснення контролю їхнього виконання. Пропонована структура повинна функціонувати в складі органу управління промисловістю кожного регіону.

Реалізація зазначених цілей потребує вирішення таких завдань:

- формування пріоритетних напрямів розвитку промисловості;
- розроблення механізмів запуску економічного зростання за якнайважливішими напрямами розвитку промисловості (“точками зростання”);
- створення умов взаємодії підприємств, що визначають можливості кожного регіону на базі використання науково-виробничого потенціалу регіону;
- завдання стабілізації й підтримки галузей;
- формування основної спеціалізації регіону;
- підтримка галузей, що забезпечують внутрішні потреби регіону;
- збереження тих, що існують, і створення нових робочих місць;
- мінімізація соціальних наслідків реструктуризації промисловості;
- підвищення інвестиційної привабливості регіону;
- розвиток промислової інфраструктури, інфраструктури ринку товарів і цінних паперів;
- розвиток взаємодії промислових підприємств і малого бізнесу;
- організація регіональних ринків.

Механізм реалізації зазначених цілей і завдань на регіональному рівні складатиметься з такого:

- збирання як загальносистемної інформації про промисловість регіону, так і більш детальної, спеціальної інформації щодо кожного з найбільш значущих підприємств. (Узагальнена інформація не дозволяє конкретизувати наявний потенціал промислових підприємств, розробити пропозиції, ідеї, ланцюжки можливих технологічних об’єднань (заходи щодо розвитку підприємств) та ін.);

- узагальнення наявних можливостей підприємств із погляду досягнення поставлених цілей;

– вибір пріоритетних напрямів розвитку промисловості й механізмів їхньої реалізації;

– формування переліку проектів розвитку промисловості й оцінок їхньої інвестиційної привабливості (економічної ефективності, строків окупності, соціально-економічної значущості);

– формування комплексу елементів механізму реалізації стратегії розвитку промислових підприємств.

Розв'язання перерахованих вище завдань щодо формування системи управління господарським комплексом регіону найбільш ефективно може бути реалізовано в рамках відповідної організаційної структури. Структура і функції управління (департаменту) промислово-інноваційної політики регіонального органу влади повинні кардинально змінитися: функції й інструменти підсистеми управління промисловістю регіону розширитися, а об'єкт управління – промисловість та її інфраструктура, набути системної визначеності.

Слід зазначити, що реалізація промислово-інноваційної політики можлива лише за умов глибоких структурних змін у промисловості, підвищення, як наслідок, конкурентоспроможності вітчизняних товарів на міжнародних ринках та насичення внутрішнього ринку з одночасним ослабленням темпів інфляції за швидкого збільшення виробництва і підвищення якості продукції. При нинішньому стані технологічного розвитку, моральному і фізичному зносі устаткування і низькому професійному рівні виробників усе це не є можливим. Сама структурна перебудова економіки без форсованого впровадження нових технологій не відбудеться (про що й свідчить нинішній стан національної економіки). У зв'язку з цим важливо виокремити як системотворчий фактор реорганізацію науки і виробництва на основі нової науково-технологічної політики.

Успіх державної промислово-інноваційної політики залежить від наявності та ефективної реалізації продуманого регіонального напрямку. Використовуючи концептуальний досвід формування промислової політики та інноваційну модель розвитку національної економіки, виокремлюється регіональний аспект промислово-інноваційної політики.

Здійснюючи промислову політику регіону, необхідно враховувати специфічні умови відтворення та структуру економіки, а розробивши альтернативні прогнози економічного розвитку, слід вибрати стратегію регіональної промислово-інноваційної політики з урахуванням державної політики. Стратегія повинна передбачити механізм її реалізації, враховуючи роль місцевих органів влади, пріоритетні напрями промислово-інноваційного розвитку для цього регіону та форму організації промислового виробництва регіонального рівня.

Література:

1. Указ Президента України “Про концепцію державної промислової політики” // Офіц. вісн. України. – 2003. – № 7. – Ст. 278.

2. Амоша О. Інноваційний шлях розвитку України: проблеми та рішення / О. Амоша // Економіст. – 2005. – № 6. – С. 28 – 32.

3. *Анисимов В.* Реализация муниципальной промышленной политики (методологические и методические вопросы) / В. Анисимов, Ю. Винслав // Рос. экон. журн. – 2002. – № 9. – С. 30 – 44.
4. *Буркинський Б. В.* Регіональна промислова політика / Б. В. Буркинський, Є. Ф. Степаненко // Вісн. Академії економічних наук України. – 2004. – № 1. – С. 3 – 9.
5. *Долішній М.* Актуальні завдання інтенсифікації соціально-економічного розвитку регіонів України / М. Долішній // Регіон. економіка. – 2005. – № 2. – С. 7 – 15.
6. *Єгоров О.* Функціонування місцевих органів державної влади в Україні / О. Єгоров // Управління сучасним містом. – 2004. – № 1 – 3. – С. 72 – 78.
7. *Коротич О. Б.* Підвищення ролі системи місцевого самоврядування в управлінні розвитком регіонів України / О. Б. Коротич // Вісн. Академії економічних наук України. – 2004. – № 1. – С. 37 – 42.
8. *Лукінов І.* Наукові основи регіонального розвитку і принципи регіональної політики / І. Лукінов // Проблеми економічної інтеграції України в Європейський Союз: регіональні і соціально-економічні аспекти. (Зб. наук. пр.) : матеріали конф., 14 – 16 верес. 1998 р. – К., 1998. – С. 240 – 248.
9. *Степанов О. П.* Пріоритети структурної перебудови на основі інноваційної моделі розвитку / О. П. Степанов, В. М. Ємченко // Стратегія розвитку України : наук. журн. / голов. ред. О. П. Степанов. – К. : Вид-во НАУ, 2004. – Вип. 3-4. – С. 3 – 17.
10. *Стеченко Д. М.* Інноваційні форми регіонального розвитку : навч. посіб. / Д. М. Стеченко. – К. : Вища шк., 2002. – 254 с.
11. *Чумаченко Н.* Проблемы региональной политики в Украине / Н. Чумаченко // Людина і політика. – 1999. – № 3. – С. 51 – 60.

Надійшла до редколегії 22.04.2008 р.